

آسیب‌شناسی سرمایه‌گذاری داخلی و خارجی و دلالت‌های آن در رشد تولید

الهه رحیم‌دوست^۱

چکیده

سرمایه‌گذاری داخلی و خارجی از الزامات اولیه برای تحقق مهار تورم و رشد تولید به شمار می‌آید. در دهه اخیر، فضای نامساعد اقتصادی موجب شده است سرمایه‌گذاری در اقتصاد از هر دو سمت بخش خصوصی و دولتی کمتر مورد توجه قرار گیرد و فرار سرمایه از بخش تولید و جریان آن به سمت فعالیت‌های نامولد تقویت شود. تداوم این وضعیت تهدید جدی برای امنیت اقتصادی به شمار می‌آید. بهبود شرایط اقتصادی برای شکل‌گیری سرمایه‌گذاری داخلی و جریان سرمایه‌های خارجی بیش‌ازپیش نیاز به توجه به راهبردهایی مانند ارتقای سلامت و تقویت نظارت بانک‌ها، ایجاد ثبات در فضای سیاسی و اتخاذ سیاست‌های تنش‌زدا در بعد بین‌المللی، اصلاح نهادها و مقررات مالی و سرمایه‌گذاری و ارائه مشوق‌هایی برای سرمایه‌گذاری‌های مولد، افزایش هزینه‌های مربوط به سرمایه‌گذاری‌های غیرمولد و تعریف گزینه‌های پوشش ریسک در قراردادهای سرمایه‌گذاری دارد و اقدامات عملی در هریک از راهبردهای یادشده ضروری است.

واژگان کلیدی: سرمایه‌گذاری داخلی و خارجی، مهار تورم، رشد تولید، بخش خصوصی.

مقدمه

آبزی و حیوانی، جنگل‌ها و مراتع، انرژی‌های خورشیدی، آبی و بادی و... و نیز به صورت سرمایه‌گذاری داخلی (که از پس‌انداز افراد داخل مرزهای هر کشور حاصل می‌شود) و سرمایه‌گذاری خارجی (که به ورود پس‌انداز دیگر کشورها به کشور مقصد اشاره دارد) بر رشد تولید اثرگذار است.

دستیابی به مهار تورم و رشد اقتصادی در سال جاری به بهبود وضعیت سرمایه‌گذاری بستگی دارد. در واقع، بدون بهبود وضعیت سرمایه‌گذاری، دستیابی به رشد تولید نیز دور از انتظار و عملاً ناممکن است. از این رو بهبود شاخص‌های معرف وضعیت سرمایه‌گذاری از جمله اصول اساسی دستیابی به

رشد اقتصادی یعنی میزان افزایش تولید ناخالص داخلی نسبت به سال پیش، تحت تأثیر عوامل مختلفی قرار دارد که یکی از مهم‌ترین آن‌ها، متغیر سرمایه‌گذاری است. این متغیر به اشکال مختلف از جمله سرمایه فیزیکی (شامل ماشین‌آلات و ادوات تولید، خرید مواد اولیه و نهاده‌ها و احداث ساختمان و مسکن)، سرمایه انسانی (شامل دانش، مهارت، خلاقیت و سلامت فرد)، ثروت‌های طبیعی (شامل انواع منابع طبیعی تجدیدنپذیر از جمله معادن طلا، مس، نقره، آلومینیوم، آهن، مواد معدنی، زغال‌سنگ، نفت، گاز و منابع طبیعی تجدیدنپذیر شامل ذخیره‌های

۱. دانش‌آموخته کارشناسی ارشد، اقتصاد، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران rahimdoust_82@yahoo.com

سرمایه‌گذاری به شدت کاهش یافته و هزینه فرصت منابع برای سرمایه‌گذاری هم به خاطر درآمدهای بالای بخش نامولد بالاست. نرخ‌های بهره بانکی هم به گونه‌ای است که با سرمایه‌گذاری‌های بلندمدت سنخیت ندارد. همه این‌ها افزون بر واردات بی‌رویه و قاچاق، از عوامل مایوس‌کننده برای سرمایه‌گذاری است. همان‌طور که از آمارهای ارائه شده در دهه ۱۳۹۰ ملاحظه می‌شود، تشکیل سرمایه در این دهه روند نزولی به خود گرفته؛ به طوری که به استناد اطلاعات ارائه شده بانک مرکزی، تشکیل سرمایه ثابت در سال ۱۳۹۸، منفی ۵/۹ درصد بوده است. این شاخص در سال ۱۳۹۹، روند مثبتی به خود گرفت و به ۲/۵ درصد رسید. بی‌توجهی به تقویت شاخص تشکیل سرمایه در حالی است که ایران جزو کشورهایی است که از ۵۰ سال پیش به این طرف، اقتصادش با تکیه بر سرمایه‌گذاری و میزان رشد موجودی سرمایه رشد کرده است.

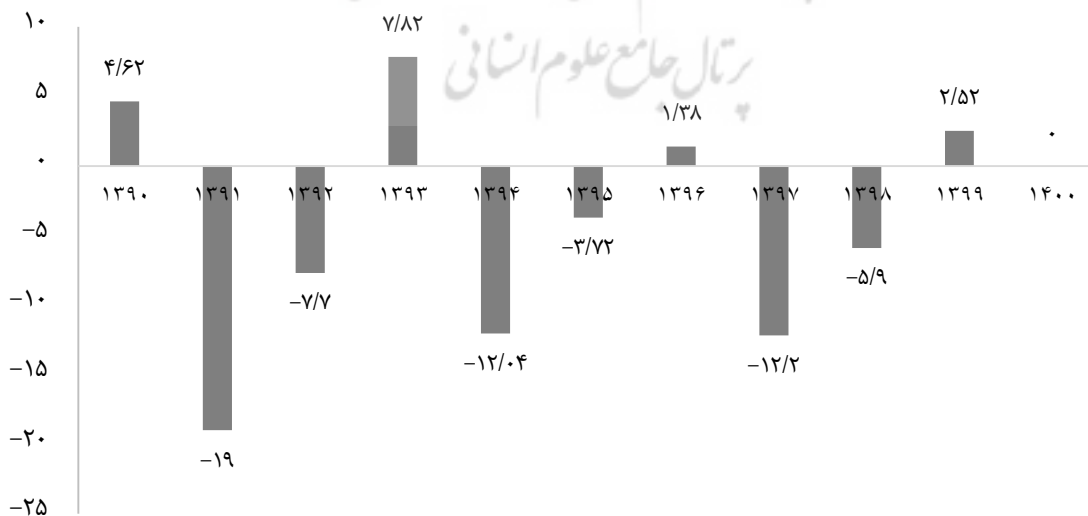
هدف رشد تولید شمرده می‌شود. این در حالی است که در طول دهه اخیر، این متغیر وضعیت مناسبی نداشته و همین موضوع یکی از موانع اصلی رشد تولید است.

با توجه به اهمیت سرمایه‌گذاری در تحقق شعار سال جاری، در این گزارش تلاش شده است ابتدا وضعیت سرمایه‌گذاری داخلی و خارجی در سال‌های اخیر بحث و بررسی و دلایل وضعیت کنونی شناسایی شود. در ادامه، ملاحظات امنیت اقتصادی بهبود وضعیت سرمایه‌گذاری تحلیل و در نهایت، راهکارهای پیشنهادی برای بهبود وضعیت سرمایه‌گذاری ارائه شده است.

۱- وضعیت کنونی سرمایه‌گذاری و دلایل آن

در سال‌های اخیر به دلیل رشد بیش از اندازه فعالیت‌های نامولد و سایه گسترده دلالی و سوداگری و رواج فساد و فقدان شفافیت، تقاضای

نمودار ۱- نرخ رشد تشکیل سرمایه (درصد)

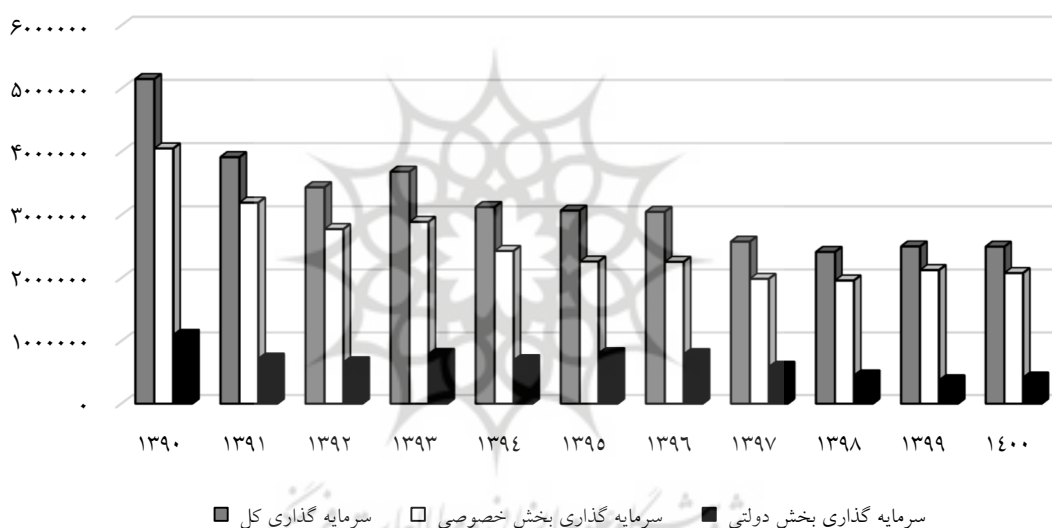

مأخذ: وبگاه بانک مرکزی ایران.

مدت مشابه به شدت کاهش یافته است؛ به گونه‌ای که تشکیل سرمایه ثابت ناخالص دولتی به قیمت ثابت سال ۱۳۹۵، با کاهش ۶۷ درصدی نسبت به سال ۱۳۹۰ مواجه بوده است. نمودار زیر روند تشکیل سرمایه ثابت ناخالص به تفکیک بخش خصوصی و دولتی برحسب قیمت‌های ثابت سال ۱۳۹۵ را در دهه اخیر نشان می‌دهد.

آمارها حکایت از این دارد که سرمایه‌گذاری بخش خصوصی به قیمت‌های ثابت در دهه اخیر، بیش از ۴۵ درصد کاهش یافته و از ۴۰۵۲ هزار میلیارد ریال در سال ۱۳۹۰، به ۲۰۸۰ هزار میلیارد ریال در سال ۱۴۰۰ رسیده است. نکته نگران‌کننده اینکه، دولت نه تنها توان جبران این کاهش سرمایه‌گذاری را نداشته، بلکه میزان سرمایه‌گذاری ناخالص دولت در

نمودار ۲- روند سرمایه‌گذاری بخش خصوصی و دولتی (هزار میلیارد ریال)

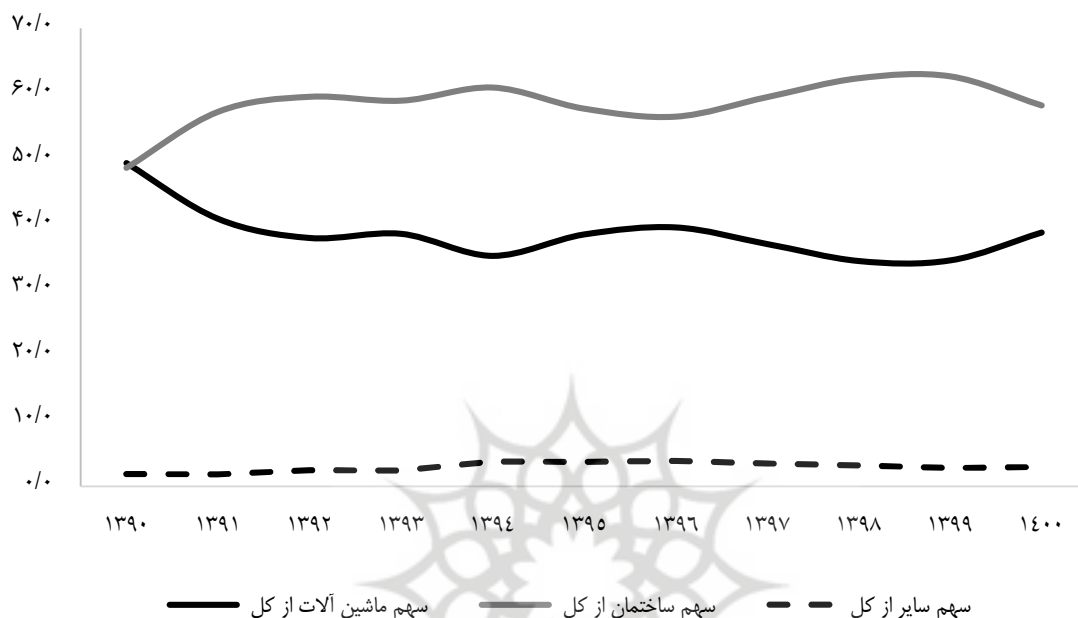
مأخذ: وبگاه بانک مرکزی ایران.

بررسی وضعیت سرمایه‌گذاری به تفکیک ماشین‌آلات، سهم سرمایه‌گذاری در بخش ساختمان تقریباً روند صعودی را تجربه کرده و از ۴۸/۷ درصد در سال ۱۳۹۰، به ۶۲/۷ درصد در سال ۱۳۹۹ رسیده است. این سهم در سال ۱۴۰۰ کاهش یافته است، اما در مقایسه با سال ۱۳۹۰، افزایش ۹/۵ درصدی آن در دهه اخیر مشاهده می‌شود. بنابراین، در دهه اخیر، بیشتر سرمایه‌گذاری‌ها از ماشین‌آلات و تجهیزات صنعتی و تولیدی به سمت سرمایه‌گذاری در حوزه ساختمان تغییر ماهیت داده

ماشین‌آلات، ساختمان و سایر در دهه اخیر نشان می‌دهد که سهم سرمایه‌گذاری در ماشین‌آلات از کل سرمایه‌گذاری، از ۴۹/۴ درصد در سال ۱۳۹۰، با روند تقریباً نزولی به ۳۴/۴ درصد در سال ۱۳۹۸ رسیده است. سهم سرمایه‌گذاری در ماشین‌آلات در سال‌های ۱۳۹۹ و ۱۴۰۰ تا حدودی بهبود یافته است، اما همچنان کاهش بیش از ۱۰ درصد این سهم از کل سرمایه‌گذاری در دهه اخیر مشاهده می‌شود. برخلاف

است. این موضوع تهدید جدی برای تولید کشور به شمار می‌آید. نمودار شماره ۳ سهم سرمایه‌گذاری در ماشین‌آلات، ساختمان و سایر را از کل سرمایه‌گذاری در دهه اخیر نشان می‌دهد.

نمودار ۳- سهم سرمایه‌گذاری در ماشین‌آلات، ساختمان و سایر از کل سرمایه‌گذاری (درصد)

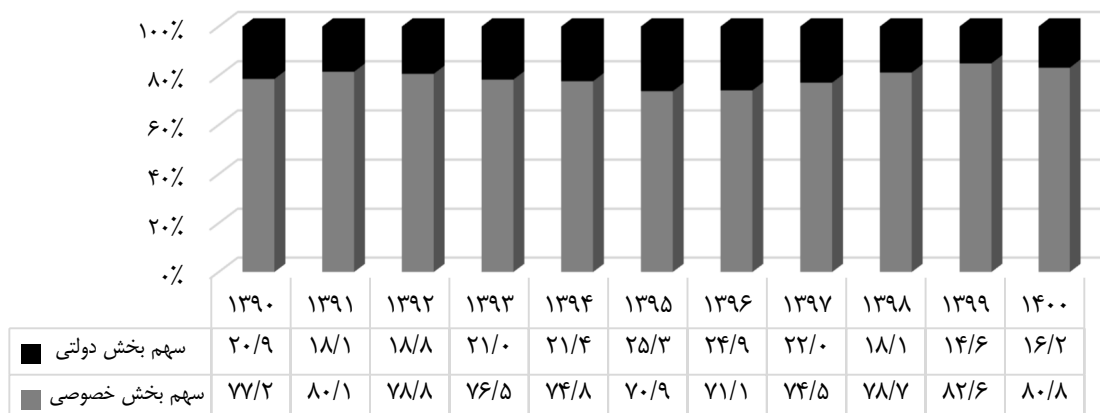

مأخذ: وبگاه بانک مرکزی ایران.

۱۳۹۲، از سال‌های ۱۳۹۳ تا ۱۳۹۵ افزایش یافته و به ۲۵/۳ درصد در سال ۱۳۹۵ رسیده است. این روند از سال ۱۳۹۶ معکوس شده و تا سال ۱۳۹۹ ادامه داشته است؛ به طوری که سهم دولتی از کل سرمایه‌گذاری در سال ۱۳۹۹، به کمترین میزان در دهه اخیر رسیده است. در سال ۱۴۰۰، بهبود نسبی در سهم دولت تجربه شده است. با توجه به ماهیت سرمایه‌گذاری‌های دولت از نوع زیرساخت‌ها، می‌توان استنباط کرد که چنین تجربه‌ای نشان می‌دهد نقش دولت در توسعه زیرساخت‌ها برای رشد اقتصادی در دهه اخیر تضعیف شده است. نمودار شماره ۴ سهم بخش خصوصی و دولتی از کل سرمایه‌گذاری را در دهه اخیر نشان می‌دهد.

بررسی سرمایه‌گذاری به تفکیک بخش خصوصی و دولتی در دو حوزه ماشین‌آلات و ساختمان، در فهم ماهیت سرمایه‌گذاری در دهه اخیر کمک می‌کند. سهم سرمایه‌گذاری بخش خصوصی در دو حوزه ماشین‌آلات و ساختمان در ۱۳۹۰، ۷۷/۲ درصد از کل سرمایه‌گذاری بوده که با روند نوسانی به کمترین میزان در سال ۱۳۹۵ (۷۰/۹ درصد) رسیده است. این روند بعد از توافق برجام معکوس شده و در سال‌های اخیر به بالای ۸۰ درصد رسیده است. در مقابل، سهم بخش دولتی از کل سرمایه‌گذاری، روند نوسانی نزولی را در دهه اخیر تجربه کرده است. سهم بخش دولتی از کل سرمایه‌گذاری در سال ۱۳۹۰، ۲۰/۹ درصد بوده که به‌رغم کاهش در سال‌های ۱۳۹۱ و

نمودار ۴- سهم بخش خصوصی و دولتی از کل سرمایه‌گذاری (درصد)

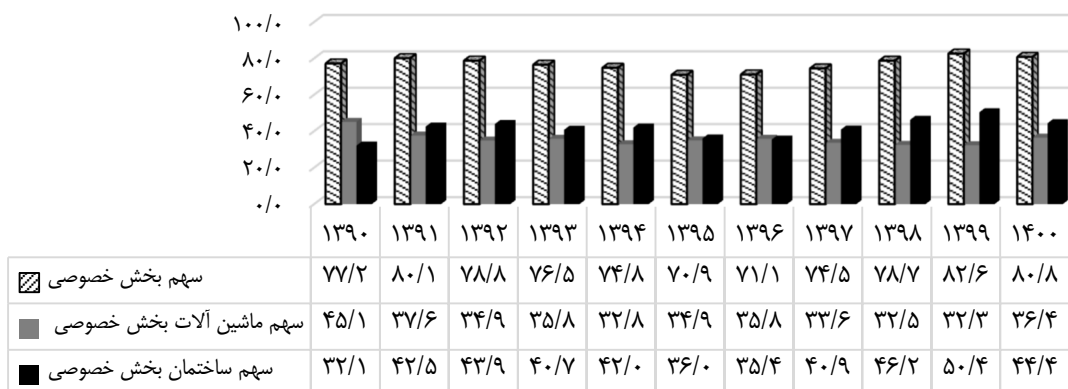

مأخذ: وبگاه بانک مرکزی ایران.

در حالی که سهم سرمایه‌گذاری ماشین‌آلات توسط بخش خصوصی به ۳۳/۴ درصد کاهش یافته است. چنین وضعیتی نشان می‌دهد که ماهیت سرمایه‌گذاری بخش خصوصی نیز در دهه اخیر تغییر یافته و سرمایه‌گذاری از جنس تداوم و توسعه تولید مبتنی بر به‌کارگیری ماشین‌آلات و تجهیزات تولیدی کاهش یافته است. این موضوع تهدید جدی برای تولید و رشد اقتصادی به شمار می‌آید. نمودار شماره ۵ سهم سرمایه‌گذاری بخش خصوصی در ماشین‌آلات و ساختمان را در دهه اخیر نشان می‌دهد.

نکته شایان تأمل اینکه، سهم بخش خصوصی از کل سرمایه‌گذاری در سال‌های اخیر افزایش یافته، اما بیشتر این سرمایه‌گذاری در حوزه ساختمان بوده است. سهم بخش خصوصی در سرمایه‌گذاری‌های ساختمان و ماشین‌آلات در سال ۱۳۹۰، به ترتیب ۳۲/۱ و ۴۵/۱ درصد بوده است. این سهم در طول یک دهه به ضرر سرمایه‌گذاری ماشین‌آلات و به نفع سرمایه‌گذاری ساختمان توسط بخش خصوصی تغییر کرده است؛ به گونه‌ای که در سال ۱۴۰۰، سهم سرمایه‌گذاری ساختمان توسط بخش خصوصی به ۴۴/۴ درصد افزایش یافته

نمودار ۵- سهم سرمایه‌گذاری بخش خصوصی در ماشین‌آلات و ساختمان (درصد)

مأخذ: وبگاه بانک مرکزی ایران.

۲- وضعیت سرمایه‌گذاری خارجی و دلایل آن

سرمایه‌گذاری نه تنها از محل منابع داخلی انجام می‌شود، بلکه در شرایطی که کشورها با مشکل سرمایه در داخل مواجه باشند، از محل سرمایه‌های خارجی بخش زیادی از سرمایه مورد نیاز خود را تأمین می‌کنند. با توجه به محدودیت سرمایه در داخل کشور، سرمایه‌های خارجی گزینه مطلوبی برای تأمین سرمایه‌های مورد نیاز برای پیشرفت اقتصادی بر محور ارتقای تولید در عرصه جهانی به شمار می‌آید. سرمایه‌گذاری خارجی برخلاف سرمایه‌گذاری داخلی به وضعیت سیاسی و اقتصادی کشورها به شدت حساس است و از هرگونه تغییر در وضعیت اقتصادی و سیاسی متأثر می‌شود. در سطح منطقه‌ای، ایران از جمله کشورهایی شمرده می‌شود که همواره سرمایه خارجی اندکی جذب کرده است، اما این میزان سرمایه خارجی جذب شده اندک نیز تحت تأثیر شرایط اقتصادی و به‌ویژه سیاسی کشور ناشی از محدودیت‌های خارجی نشئت گرفته از تحریم‌ها قرار گرفته است.

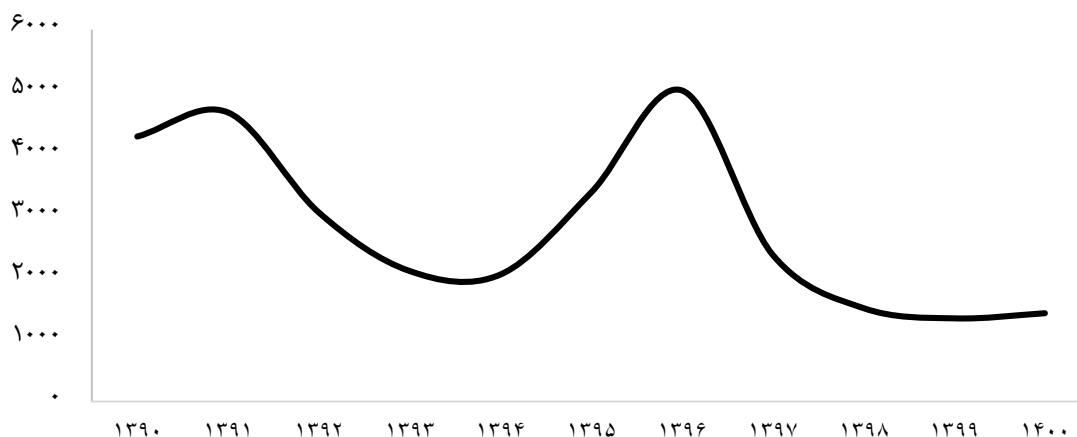
بر اساس آخرین آمار و اطلاعات منتشر شده آنکتاد درباره جریان سرمایه‌گذاری خارجی به کشور، بیشترین حجم سرمایه‌گذاری جذب شده کشور به دوره ۱۴۰۰-۱۳۹۰ (زمان امضای توافق برجام) برمی‌گردد که ۵۰۱۹ میلیون دلار بوده است. در بقیه سال‌های این دهه (به جز ۱۳۹۶)، همواره میزان جریان ورودی سرمایه خارجی به ایران کمتر از ۵۰۰۰ میلیون دلار بوده است. در دوره اول تشدید تحریم‌ها

علیه کشور در سال ۱۳۹۱، میزان سرمایه‌گذاری خارجی به شدت کاهش یافت و از ۶۶۶۲ میلیون دلار در سال ۱۳۹۱، به ۲۰۵۰ میلیون دلار در سال ۱۳۹۴ رسید. به بیان دیگر، در دوره اول اعمال تحریم‌ها، بیش از ۵۶ درصد ورودی سرمایه‌گذاری خارجی کاهش یافت.

با آغاز مذاکرات درباره توافقات هسته‌ای و دستیابی به توافق برجام، انتظارات مثبت سرمایه‌گذاران خارجی نسبت به آینده اقتصاد کشور افزایش یافت و در نتیجه، میزان جریان ورودی سرمایه‌گذاری به بیشترین مقدار آن یعنی ۵۰۱۹ میلیون دلار در سال ۱۳۹۶ رسید. بعد از خروج آمریکا از توافق هسته‌ای در ماه‌های آغازین سال ۱۳۹۷، جریان ورودی سرمایه‌گذاری خارجی روند نزولی را تجربه کرد و به کمترین میزان یعنی ۱۳۴۲ میلیون دلار در سال ۱۳۹۹ رسید. در سال ۱۴۰۰، بهبود جزئی در جریان ورودی سرمایه‌گذاری خارجی مشاهده شد، اما این میزان کمتر از یک‌سوم جریان ورودی سرمایه‌گذاری خارجی در سال ۱۳۹۶ بود. نمودار زیر وضعیت جریان ورودی سرمایه‌های خارجی به کشور را در دهه اخیر نشان می‌دهد.

دستیابی به مهار تورم و رشد اقتصادی در سال جاری به بهبود وضعیت سرمایه‌گذاری بستگی دارد. در واقع، بدون بهبود وضعیت سرمایه‌گذاری، دستیابی به رشد تولید نیز دور از انتظار و عملاً ناممکن است.

نمودار ۶- وضعیت جریان ورودی سرمایه‌های خارجی به کشور (میلیون دلار)

Source: UNCTAD website

سرمایه‌گذاری خارجی را تجربه کرده درحالی‌که این کشور در سال ۱۳۹۹، تنها ۵۳۹۹ میلیون دلار جذب سرمایه‌گذاری خارجی داشته است. کشور امارات نیز چنین تجربه‌ای در جریان سرمایه‌گذاری خارجی در منطقه داشته است. جدول زیر وضعیت جریان سرمایه‌گذاری خارجی در ایران را در مقایسه با کشورهای عربستان، امارات و ترکیه نشان می‌دهد.

نکته شایان توجه دیگر درباره جریان سرمایه‌های خارجی این است که شرایط اقتصادی و سیاسی نه‌چندان جذاب کشور برای سرمایه‌گذاران خارجی بعد از خروج آمریکا از برجام موجب شده است که کشورهای همسایه به‌ویژه کشورهای نفتی منطقه از جمله عربستان، امارات و ترکیه مقصد سرمایه‌های خارجی در منطقه باشند. برای مثال، عربستان در سال ۱۴۰۰، بیش از ۱۹۰۰۰ میلیون دلار جریان ورودی

جدول ۱- وضعیت جریان ورودی سرمایه‌های خارجی به ایران در مقایسه با کشورهای منطقه (میلیون دلار)

کشور	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹	۱۴۰۰
ایران	۵۰۱۹	۲۳۷۳	۱۵۰۸	۱۳۴۲	۱۴۲۵
عربستان	۱۴۱۹	۴۲۴۷	۴۵۶۳	۵۳۹۹	۱۹۲۸۶
ترکیه	۱۱۱۱۳	۱۲۵۷۳	۹۵۹۴	۷۸۲۱	۱۲۵۳۰
امارات	۱۰۳۵۴	۱۰۳۸۵	۱۷۸۷۵	۱۹۸۸۴	۲۰۶۶۷
عمان	۲۹۱۸	۵۹۴۰	۴۳۷۷	۲۸۶۱	۳۶۱۹

Source: UNCTAD website

هزینه‌فرصت منابع را برای سرمایه‌گذاری مولد افزایش داده و نرخ تنزیل را برای ارزیابی طرح‌ها بالا برده و تقاضای سرمایه‌گذاری به‌شدت کاهش یافته است. برخورداری عوامل نامولد از درآمدهای بسیار بالا و

۳- ملاحظات امنیت اقتصادی

در شرایط کنونی، وضعیت تأمین وجوه برای سرمایه‌گذاری مناسب نیست و حضور گسترده بخش‌های نامولد با درآمدهای بالا و تعهدات کم،

سرمایه‌گذاری داخلی از سوی و جریان سرمایه‌های خارجی از سوی دیگر، فرصت مطلوبی برای پایداری امنیت اقتصادی کشور فراهم می‌کند.

نتیجه‌گیری و پیشنهاد راهکارها

با توجه به نیاز شدید کشور به سرمایه‌گذاری در راستای بهبود وضعیت اقتصادی و افزایش رفاه اقتصادی جامعه، ضروری است برنامه مشخص و معینی درباره حمایت از جریان سرمایه‌های داخلی و خارجی به کشور مورد توجه قرار گیرد. در این راستا، توجه به نکات زیر ضروری است.

– **سالم‌سازی فضای اقتصادی:** در سال‌های اخیر، در اقتصاد ایران شرایطی ایجاد شده است که فعالیت‌های سوداگرانه به‌طور منفرد تعیین‌کننده نرخ ارز، قیمت مسکن، سکه و طلا و... هستند. از این‌رو باید بخش نامولد و سوداگر را مهار کرد.

– **لزوم و ضرورت اصلاحات نهادی و ساختاری در زمینه‌های سیاسی، اجتماعی و اقتصادی:** ایجاد ثبات سیاسی و اجماع میان مسئولان برای ایجاد آرامش و فضای اطمینان و اعتماد، محدود کردن بخش نامولد و فعالیت‌های مزاحم و بی‌ثبات‌کننده عوامل نامولد، پرهیز از شوک‌درمانی و بی‌ثباتی پیوسته متغیرهای کلیدی و ایجاد ثبات در آن‌ها، حذف فساد و رانت رایج از دستگاه‌های اجرایی و حوزه فعالیت عوامل اقتصادی خصوصی، ایجاد زمینه ثبات واقعی ارز و سطح عمومی قیمت‌ها.

– **ارتقای سلامت و تقویت نظارت بانک‌ها:** بانک مرکزی باید با نظارت و ارزیابی فعالیت بانک‌های

مصرف بالای آن‌ها، مازاد کالایی برای انباشت سرمایه باقی نمی‌گذارد و پول‌های پس‌اندازی آن‌ها مابه‌ازای کالایی ندارد. بنابراین، تا برای محدود کردن تاخت‌وتاز بخش نامولد چاره‌ای نیندیشیم، فضای کسب‌وکار مولد، آرام، باثبات و آماده برای سرمایه‌گذاری نمی‌شود.

نگاهی به وقایع سال ۱۴۰۱ نشان می‌دهد برخی مشکلات اقتصادی و سیاسی پیش روی دولت، آن را تا حدودی از کارکرد درست خود در برنامه‌ریزی و رفع مشکلات بخش تولید باز داشته است. نامساعد شدن بازار ارز در این سال موجب شد تا شاهد عملکرد نسبتاً ضعیف در اجرای سیاست‌گذاری‌های بخش تولید باشیم. با توجه به نتیجه حاصل از مذاکرات هسته‌ای، وضعیت بازارهای مختلف اقتصاد کشور شامل بازار ارز، بازار طلا، بازار مسکن و خودرو متفاوت خواهد بود. در صورت دستیابی به توافق هسته‌ای، انتظار بر این است که در بازارهای یادشده ثبات ایجاد شود و فعالیت‌های واقعی اقتصاد رونق یابد. در مقابل، در صورت عدم دستیابی به توافق، پیش‌بینی می‌شود بازارهای یادشده با نوسان مواجه شود و رشد قیمت‌ها در نتیجه فعالیت‌های سوداگرانه در این بازارها افزایش یابد. نتیجه این موضوع، رکود در فعالیت‌های واقعی اقتصاد و کاهش رشد اقتصادی است.

می‌توان گفت رابطه دوسویه‌ای بین امنیت اقتصادی و سرمایه‌گذاری وجود دارد. الزام بهبود فضای امن اقتصادی برای شکل‌گیری سرمایه‌گذاری ضروری است، اما بهبود سرمایه‌گذاری نیز به حفظ و پایداری امنیت اقتصادی کمک شایانی می‌کند. از این‌رو بهبود شرایط برای تحقق

برای بهبود شاخص‌های سهولت کسب‌وکار، ثبات در سیاست‌های دولت و عدم تغییر مداوم قوانین و شفاف بودن قوانین مالیاتی، بازرگانی و گمرکی با هدف کاهش ریسک مربوط به سیاست‌گذاری‌ها، ریسک‌های پیش روی سرمایه‌گذاران را از این ناحیه کاهش می‌دهد.

- افزایش هزینه‌های مربوط به سرمایه‌گذاری‌های غیرمولد: از جمله دلایل کاهش انگیزه‌های سرمایه‌گذاری مولد، وجود انگیزه‌های سفته‌بازی قوی در اقتصاد و در نتیجه، عوامل ساختاری و نهادی نامناسب ذکر شده است. این نوع سرمایه‌گذاری‌ها نه تنها ریسک پایین و بازدهی بالا در کوتاه‌مدت را به همراه دارند، بلکه با هزینه‌هایی مانند هزینه‌های ثابت بنگاه، بیمه، استاندارد، ریسک فروش محصول و... نیز روبه‌رو نیستند. یکی از راهکارهای پیشنهادی برای سوق دادن منابع مالی به سمت سرمایه‌گذاری‌های مولد، افزایش هزینه‌های پیش روی سوداگران اقتصادی از طریق وضع مالیات بر دارایی است. گروه هدف این نوع مالیات، افرادی هستند که افزون بر رفع نیازهای مصرفی خود، برای کسب سود به خرید و فروش مکرر دارایی‌ها می‌پردازند. در این نوع مالیات به دلیل تضاد منافع خریدار و فروشنده، احتمال فرار مالیاتی به حداقل خود می‌رسد!

- تعریف گزینه‌های پوشش ریسک در قراردادهای سرمایه‌گذاری: در شرایط کنونی اقتصاد کشور، کاهش ریسک‌های پیش روی سرمایه‌گذاران به اندازه میزان سود یا حتی بیشتر از آن حائز اهمیت است. لازم است تا به جای تمرکز صرف بر ارائه تسهیلاتی مانند ارز ارزاقیمت،

خصوصی مانع از تحرک نقدینگی به سمت فعالیت‌های نامولد شود و با استرداد منابع جذب‌شده در بخش‌های نامولد، بر جذب منابع بانکی به سمت فعالیت‌های مولد تأکید کند.

- ایجاد ثبات در فضای سیاسی و اتخاذ سیاست‌های تنش‌زدا در بعد بین‌المللی: ایجاد ثبات سیاسی در روابط بین‌المللی و جلب اعتماد همگانی نسبت به دولت در چهارچوب قوانین کشور، کاهش فشارهای ناشی از تحریم‌های اقتصادی و ایجاد زمینه برای تبدیل تحریم به فرصت از سویی نوسانات اقتصاد داخلی را کاهش می‌دهد و از سوی دیگر، اطمینان و آرامش را بر فضای سیاسی-اقتصادی کشور حاکم می‌کند. در چنین شرایطی، نه تنها سرمایه‌گذاران داخلی به سرمایه‌گذاری‌های مولد ترغیب می‌شوند، بلکه با برطرف شدن موانع مبادلات بین‌المللی سرمایه، زمینه بهره‌گیری از مزایای مثبت سرمایه‌گذاری‌های خارجی فراهم می‌شود.

- اصلاح نهادها و مقررات مالی و سرمایه‌گذاری و ارائه مشوق‌هایی برای سرمایه‌گذاری‌های مولد: اصلاح قوانین موجود در زمینه قانون تجارت و مقررات مربوط به حمایت از مالکیت معنوی و وجود پشتوانه اجرایی برای آن‌ها، برطرف کردن محدودیت‌های پیش روی صنایع و شرکت‌های داخلی برای همکاری مطلوب با سرمایه‌گذاران خارجی و گنجاندن قانون مربوط به الزام داوری طرف سوم در موارد اختلاف در اجرای قراردادهای خارجی از جمله مواردی است که سرمایه‌گذاران را به سرمایه‌گذاری در کشور ترغیب می‌کند. همچنین، تلاش

۱. در این نوع مالیات، انتقال دارایی تنها در صورت پرداخت مالیات از سوی فروشنده امکان‌پذیر است و در صورت انتقال دارایی بدون پرداخت مالیات، تمام بار مالیاتی سال‌های پیش به خریدار منتقل می‌شود. این تضاد منافع بین خریدار و فروشنده احتمال فرار مالیاتی را کاهش می‌دهد.

تسهیلات بانکی و معافیت‌های مختلف و...، گنجانیدن گزینه‌های کاهش‌دهنده ریسک پیش روی سرمایه‌گذاران - برای مثال، فراهم آوردن امکان استفاده از قراردادهای مشتقات ارزی برای کاهش ریسک نوسانات نرخ ارز و فراهم آوردن امکان بیمه سرمایه‌گذاری برای کاهش نااطمینانی‌های ناشی از بی‌ثباتی‌های سیاسی یا بین‌المللی - مورد توجه قرار گیرد.

جدول (۲) راهبردها و اقدامات پیشنهادی برای بهبود وضعیت سرمایه‌گذاری داخلی و خارجی را ارائه می‌دهد.

جدول ۲- راهبردها و اقدامات بهبود وضعیت سرمایه‌گذاری داخلی و خارجی

ردیف	راهبردها	اقدامات
۱	سالم‌سازی فضای اقتصاد	<ul style="list-style-type: none"> - هدفمند کردن حمایت از فعالیت‌های اشتغال‌زا - کنترل نوسان نرخ ارز - رصد جریان فعالیت‌های نامولد و اعمال مالیات‌های سنگین
۲	لزوم و ضرورت اصلاحات نهادی و ساختاری در زمینه‌های سیاسی، اجتماعی و اقتصادی	<ul style="list-style-type: none"> - پرهیز از شوک‌درمانی در سیاست‌گذاری‌های اقتصادی - اجماع در تصمیم‌گیری‌های اقتصادی در درون دولت و قوای سه‌گانه - شفاف‌سازی درباره اعطای امتیازات و مشوق‌های سرمایه‌گذاری
۳	ارتقای سلامت و تقویت نظارت بانک‌ها	<ul style="list-style-type: none"> - تقویت واحد نظارت بانک مرکزی و تعریف قواعد نظارت بر اساس انگیزه-سازگار - اعطای مشوق‌های انگیزشی برای سرمایه‌گذاری بانک‌ها بر اساس نقشه سرمایه‌گذاری کشور - تشدید محدودیت‌ها در سرمایه‌گذاری‌های نامولد بانک‌ها
۴	ایجاد ثبات در فضای سیاسی و اتخاذ سیاست‌های تنش‌زدا در بعد بین‌المللی	<ul style="list-style-type: none"> - محور قرار گرفتن دیپلماسی اقتصادی در تمام روابط خارجی کشور - خودداری از اظهارنظرهای تشدیدکننده اختلافات با کشورهای منطقه - تمرکز ویژه بر نقاط مشترک با کشورهای هم‌جوار درباره توسعه روابط اقتصادی - تلاش برای کاهش اجماع جهانی درباره از بین رفتن برجام
۵	تعریف گزینه‌های پوشش ریسک در قراردادهای سرمایه‌گذاری	<ul style="list-style-type: none"> - پوشش ریسک سرمایه‌گذاری‌های داخلی و خارجی درباره نوسان نرخ ارز - پوشش ریسک ناشی از نوسان قیمت تجهیزات و ماشین‌آلات برای سرمایه‌گذاری‌ها - پوشش ریسک ناشی از تغییر قوانین و مقررات دست‌کم به مدت ۵ سال برای سرمایه‌گذاری‌های داخلی و خارجی

مأخذ: یافته‌های تحقیق

منابع

- بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران (۱۴۰۲). آمار سرمایه‌گذاری:

<https://www.cbi.ir/section/1378.aspx>

- UNCTAD (2023). Foreign investment report:

<https://unctad.org/topic/investment/world-investment-report>

سرمایه‌گذاری خارجی برخلاف سرمایه‌گذاری داخلی به وضعیت سیاسی و اقتصادی کشورها به‌شدت حساس است و از هرگونه تغییر در وضعیت اقتصادی و سیاسی متأثر می‌شود.